

Huiselijk geweld en kindermishandeling

INHOUDSOPGAVE

Inleiding

Huiselijk geweld

Kindermishandeling

Signalen bij kindermishandeling

De meldcode

Het stappenplan

Het afwegingskader

Meldnormen

Referenties

Inleiding

Kindermishandeling en huiselijk geweld zijn meestal geen eenmalige incidenten. Het zijn helaas vaak problemen die jaren kunnen spelen en die van generatie tot generatie gaan. Om als school beter te kunnen handelen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling zijn wij verplicht om de meldcode te hanteren. Deze heeft als doel om beroepskrachten te ondersteunen in de omgang met signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het protocol van de meldcode bevat een stappenplan, dit leidt ons stap voor stap door het proces heen om te komen tot het maken van een melding.

Huiselijk geweld

Binnen de Nederlandse bevolking is er de afgelopen vijf jaar ruim 9% slachtoffer geweest van huiselijk geweld. Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer is gepleegd. Met geweld wordt in dit verband bedoeld dat de persoonlijke integriteit wordt aangetast. Onder huiselijk geweld verstaan we kindermishandeling, kinderen als getuige van huiselijk geweld, oudermishandeling, (ex-)partnergeweld, ouderenmishandeling en eengerelateerd geweld zoals kindhuwelijk of verstoting.

Vanuit de systeemtheorie wordt geweld gezien als signaal van een disfunctionerende familie. Een familie/gezin vormt een systeem, dit wordt in balans gehouden door interactie- en gedragspatronen. Een patroon kan geweld zijn, waardoor het systeem op een ongezonde manier in balans wordt gehouden. Het ontstaan van huiselijk geweld kan geleidelijk ontstaan en gebeurt meestal uit onmacht.

De situatie waarin het huiselijk geweld voorkomt kan enorm verschillen. Er wordt daarom gesproken over *acute- en structurele veiligheid*.

- Acute onveiligheid betekent dat een persoon in direct fysiek gevaar verkeert, dat de veiligheid in de komende dagen niet gegarandeerd is en dat er direct bescherming nodig is.
- Structurele veiligheid houdt in dat er binnen een gezin of huishouden sprake is van herhalende of voortdurende onveilige gebeurtenissen en situaties.

De gevolgen van huiselijk geweld kunnen enorm zijn voor alle betrokkenen, zowel op korte- als op lange termijn. De gevolgen kunnen lichamelijk, psychisch, sociaal en economisch zijn. Een aantal voorbeelden hiervan zijn een verhoogd risico op lichamelijke en psychische ziektes, trauma, depressie maar ook eetproblemen of een verslaving. Daarnaast kan het ook neurobiologische gevolgen hebben, dit komt doordat het lichaam een verstoord stress-systeem ontwikkeld heeft door het huiselijk geweld.

Als school is het mede onze taak om huiselijk geweld te signalen en hulp in te schakelen zodat het kan stoppen.

Kindermishandeling

De wet op de jeugdzorg (2005) definieert kindermishandeling als volgt: "Kindermishandeling is elke vorm van voor de minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief, opdringen waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel".

Vormen van kindermishandeling	
Lichamelijke mishandeling	De betrokkene verwondt of staat toe dat het kind verwond wordt anders dan ten gevolge van een ongeluk.
Lichamelijke verwaarlozing	Het kind onthouden wat het voor zijn lichamelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft.
Psychische mishandeling	Het toebrengen van schade aan de emotionele en/of persoonlijkheidsontwikkeling van het kind.
Psychische verwaarlozing	Het kind onthouden wat het voor zijn geestelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft.
Seksueel misbruik	De betrokkene heeft seksueel contact met het kind, probeert dit te hebben of laat het kind kijken naar, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de betrokkenen zelf.
Eergerelateerd geweld	Dit is een overkoepelende term voor alle vorm van dwang, psychisch en fysiek geweld ter bescherming en herstel van de familie-eer tegen de (vermeende) eerschender.

De oorzaak van het ontstaan van kindermishandeling kan verschillen, vaak spreekt men niet van één oorzaak maar spelen meerdere risicofactoren een rol. Deze liggen op het niveau van de ouders, het kind en/of het gezin. Een aantal mogelijke risicofactoren worden hieronder geformuleerd.

De ouders/verzorgers:

- ❖ Hebben zelf een nare jeugd gehad en hebben mogelijk deze ervaringen nog niet voldoende kunnen verwerken;
- ❖ Hadden eigenlijk geen kinderen willen hebben maar dit is ze overkomen;
- ❖ Hebben hogere verwachtingen van hun kinderen die zij niet kunnen waarmaken wat leidt tot teleurstelling;
- ❖ Zijn door diverse omstandigheden (bijv. alcohol- en/of drugsgebruik, werkloosheid of financiële problemen) niet in staat om problemen te hanteren;'
- ❖ Hebben moeite met de opvoeding door geringe opvoedkennis of doordat hun kind 'moeilijk' gedrag vertoont.

Door bovenstaande risicofactoren of een combinatie kunnen de spanning bij ouders/verzorgers hoog op lopen. Vaak weten ouders/verzorgers hierdoor niet meer hoe ze een conflict moeten oplossen en kunnen zich daardoor, met alle gevolgen van dien, afreageren op hun kind.

De gevolgen van kindermishandeling kunnen bepalend zijn voor de rest van iemands leven. Dit kunnen zowel lichamelijk, psychisch of seksuele gevolgen zijn. Het zelfvertrouwen en gevoel van eigenwaarde van een kind kan worden aangetast. Ook kan een kind mogelijk wantrouwen richting andere mensen

ontwikkelen. Hierdoor is het vaak niet in staat relaties te hanteren. Wanneer er sprake is geweest van lichamelijke mishandeling kan dit ook leiden tot lichamelijk letsel.

Signalen bij kindermishandeling

Om kindermishandeling te signaleren is het van belang om alert te zijn maar het vraagt ook om een zorgvuldige beoordeling. Mogelijke signaleren kunnen ook voorkomen wanneer er geen sprake is van kindermishandeling. Het is daarom belangrijk om hierover in gesprek te blijven met zowel ouders, kinderen als andere betrokkenen.

Signalenlijst kindermishandeling 4-12 jaar	
Lichamelijke signalen	Blauwe plekken Krab-, bijt of brandwonden Botbreuken Littekens
Signalen ontwikkeling	Achterblijven in taal-, spraak-, motorische en/of cognitieve ontwikkeling Schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling Regressief gedrag Niet zindelijk
Sociaal-emotionele gedragssignalen	<u>Algemene signalen</u> Plotselinge gedragsverandering Labiel, nerveus, gespannen Depressief, angstig Passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos Agressief Hyperactief Destructief Geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel Vermoeidheid, lusteloosheid Niet huilen, niet lachen Niet tonen en uiten van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn Schuld- en schaamtegevoelens Zelf verwond gedrag Eetproblemen, anorexia/boulimia Slaapstoornissen Bedplassen, broekpoepen <u>Signalen t.o.v. ouders/verzorgers</u> Totale onderwerping aan de wensen van ouder/verzorger Sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van ouder/verzorger Onverschilligheid ten opzichte van ouder/verzorger Kind is bang voor ouder/verzorger Kind vertoont heel ander gedrag als deze in de buurt zijn

	<p><u>Signalen t.o.v. andere volwassenen</u></p> <p>Bevriezing bij lichamelijk contact Allemandsvriend Lege blik in de ogen en vermijden van oogcontact Waakzaam, wantrouwend</p>
	<p><u>Signalen t.o.v. andere kinderen</u></p> <p>Speelt niet met andere kinderen Is niet geliefd bij andere kinderen Wantrouwend Terugtrekken in eigen fantasiewereld</p>
Signalen verzorging/voeding	<p>Slechte hygiëne Onvoldoende kleding Onvoldoende geneeskundige en tandkeelkundige zorg Veel ongevallen door onvoldoende toezicht Herhaalde ziekenhuisopnamen Recidiverende ziekten door onvoldoende zorg Traag herstel door onvoldoende zorg Ondervoeding</p>
Signalen onderwijs	<p>Leerproblemen Taal- en/of spraakproblemen Plotselinge drastische terugval in schoolprestaties Faalangst Hoge frequentie schoolverzuim Altijd vroeg op school zijn en na school lang op het plein blijven Regelmatig te laat op school komen Geheugen- en/of concentratieproblemen Geen of weinig belangstelling van de ouders voor (de schoolprestaties van) het kind Angstig bij omkleden bijvoorbeeld bij gym Afwijkend gedrag wanneer de ouder/verzorger het kind van school komt halen Kind word onverwachts uitgeschreven zonder afscheid Onverzorgd naar school Zonder ontbijt naar school of geen lunch Ouders/verzorgers nemen schooladviezen niet over Te hoge druk op schoolprestaties</p>
Signalen ouder	<p>De ouder/verzorger: Troost kind niet bij huilen; Klaagt overmatig over het kind; Heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind; Toont weinig belangstelling voor het kind.</p>

	Geweld in eigen verleden Apathisch en (schijnbaar) onverschillig Onzeker, nerveus en/of gespannen Onderkoeld brengen van eigen emoties Negatief zelfbeeld Steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan Afspraken niet nakomen Kind opeens van buitenschoolse opvang ophalen Aangeven het bijna niet meer aan te kunnen Psychische problemen of verslaving
Signalen gezin	Multi-problem gezin Ouder/verzorger die er alleen voor staat Regelmatig wisselende samenstelling van gezin Isolement Vaak verhuizen Sociaal-economische problemen bijvoorbeeld werkloos Veel ziekte in het gezin Draaglast gezin gaat draagkracht te boven Geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

Naast alle bovengenoemde signalen zijn er nog een aantal specifieke signalen t.a.v. seksueel misbruik, specifieke signalen voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld, signalen bij verwaarlozing en signalen bij het syndroom van Münchenhausen by Proxy. Dit is een aandoening waarbij een familielid van het kind doet alsof het kind lichamelijk ziek is of waarbij het familielid het kind opzettelijk verwond om zo zelf steun en aandacht te krijgen van bijvoorbeeld artsen of andere betrokkenen. Doordat voorgaande vormen van mishandeling zodanig specifiek zijn worden deze signalen afzonderlijk beschreven.

Signalen bij specifieke vormen van kindermishandeling	
Signalen bij seksueel misbruik	Verwondingen aan genitaliën Vaginale infecties en afscheiding, jeuk bij vagina of anus Problemen bij het plassen Recidiverende urineweginfecties Pijn in bovenbenen en/of pijn bij lopen en/of zitten Angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder Sterk verzorgend gedrag, niet-leeftijdsadequaat Angst voor lichamelijk contact of juist het zoeken van seksueel getint lichamelijk gedrag Seksueel agressief en dwingend gedrag t.o.v. andere kinderen

	<p>Niet-leeftijdsadequaate seksueel spel Kennis van seksualiteit, niet-leeftijdsadequaate Angst om zich uit te kleden Angst om op de rug te liggen Negatief lichaamsbeeld Schrikken bij aangeraakt worden Houterige motoriek Geen plezier in beweegspel</p>
Signalen bij getuigen zijn van huiselijk geweld	<p>Agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van de dader Agressief t.a.v. andere kinderen Wreedheid en agressie tegenover dieren Opstandigheid Angst Negatief zelfbeeld Passiviteit en teruggetrokkenheid Zichzelf beschuldigen Lichamelijke klachten Extreem bezorgd over een ouder (slachtoffer) Extreem bezorgd over jongere broertjes/zusjes Verlegenheid Suïcidaliteit Sociaal isolement: proberen thuissituatie geheim te houden en ondertussen aansluiting te vinden bij andere kinderen Wantrouwen ten aanzien van de omgeving Gebrek aan sociale vaardigheden Schooluitval Moeite met concentreren Overcompenseren, opvallend extra inzet op school</p>
Signalen bij verwaarlozing	<p>Klein en ondergewicht Onverzorgd, vuil, stinkt Onvoldoende kleding Leerproblemen Verminderd zelfvertrouwen Loopt achter Hyperactief Agressief Teruggetrokken, onzeker Slechte relaties Destructief Onvoldoende geneeskundige en tandheeskundige zorg Veel ongevallen door onvoldoende zicht Herhaalde ziekenhuisopnamen Recidiverende ziektes door onvoldoende zorg</p>

	Traag herstel door onvoldoende zorg
Signalen bij Syndroom van Münchenhausen by Proxy	<p>Onderzoekgegevens kloppen niet bij het ziektebeeld</p> <p>Medische gegevens over eerdere behandelingen zijn moeilijk te verkrijgen</p> <p>Symptomen verdwijnen als ouder/verzorger van kind wordt gescheiden</p> <p>Een broertje of zusje is eveneens vaak ziek of overleden</p> <p>Voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats</p> <p>Bepaalde klachten worden voornamelijk gepresenteerd: bewusteloosheid, insulten, apneu, diarree, overgeven, koorts en lethargie</p> <p>Het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten</p> <p>De ouder/verzorger is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over zeer veel medische kennis</p> <p>Het verhaal van de ouder/verzorger bevat kleine tegenstrijdigheden</p> <p>Er wordt vaak van arts gewisseld</p> <p>De ouder/verzorger wil niet ontlast worden, ook niet bij extreme zorg voor het kind</p>

De meldcode

De meldcode bestaande uit een stappenplan helpt om het proces stap voor stap te doorlopen. Deze stappen helpen om de situatie in kaart te brengen en hierin de juiste keuzes te maken. Dit stappenplan is tevens te vinden in ons volgsysteem Parnassys.

Het stappenplan

Dit stappenplan is leidend in het proces en ondersteunt ons hierbij.

1. In kaart brengen van signalen

- Onthulling: meldnorm 1
- Verslaglegging: feitelijk, indien anders vermelden

2. Collegiale consultatie

- Aandachtsfunctionaris of een andere collega
- Bij twijfel: veilig thuis (anoniem) of letseldeskundige

3. Gesprek met betrokkene(n) en kind

- Doe dit samen!
- Veilig situatie creëren voor alle partijen

4. Wegen van geweld

- Gebruik het afwegingkader
- Bij twijfel: altijd veilig thuis

5. Beslissen met veilig thuis

- Afweging 1: Is melden noodzakelijk?
- Afweging 2: Is hulpverlening (ook) mogelijk?

Het afwegingskader

Meldnormen

Om te voorkomen dat melden vrijblijvend is zijn er in 2019 bepaalde meldnormen opgesteld. Dit wil zeggen dat men verplicht is in bepaalde situaties een melding te doen bij Veilig Thuis. De meldnormen zijn als volgt:

- In alle gevallen van (vermoedens van) ernstig huiselijk geweld en kindermishandeling, dat wil zeggen (vermoedens van) acute- en/of structurele onveiligheid. Ook wanneer een (minderjarig) slachtoffer zelf om hulp vraagt of een onthulling doet is er sprake van acute onveiligheid.
- In alle gevallen waarin je, gelet op je competenties/verantwoordelijkheden en professionele grenzen, in onvoldoende mate effectieve hulp kan bieden of organiseren bij huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Als je hulp biedt/organiseert en vervolgens constateert dat de onveiligheid niet stop of zich herhaalt.

Referenties

De wet op jeugdzorg (2005)

LVAK (2020). *Reader Training Aandachtsfunctionaris Huiselijk Geweld en Kindermishandeling*. Alkmaar: Vereniging LVAK.